

Avstånd till klinik – skillnad mellan liv och död?

En enkätstudie om smådjursägares förhållande till avstånd

Jasmin Bernroth

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Veterinärprogrammet
Uppsala 2025

Avstånd till klinik – skillnad mellan liv och död? En enkätstudie om smådjursägares förhållande till avstånd

Distance to the clinic – A life and death situation? A survey study on small animal owners' approach to distance

Jasmin Bernroth

Handledare:	Anna Lundberg, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd
Bitr. handledare:	Maria Andersson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd
Examinator:	Hanna Lindqvist, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i veterinärmedicin
Kurskod:	EX1003
Program/utbildning:	Veterinärprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för kliniska vetenskaper
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2025
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Nyckelord:	veterinärvård, tillgänglighet, avstånd till klinik, vårdhinder, smådjursägare

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Veterinärprogrammet

Sammanfattning

Studien undersöker tillgängligheten till djursjukvård i Sverige genom att analysera djurägares val av vård, upplevda hinder och avstånd till klinik. Data samlades in via en digital enkät, där 639 personer deltog varav 513 av dessa slutförde enkäten. Alla län fanns representerade i deltagandet. Syftet med studien var att belysa eventuella skillnader i Sverige och hur detta påverkar den enskilda djurägaren. I och med detta öppnas möjligheterna upp för en mer planerad veterinärverksamhet med målet att förbättra tillgängligheten i landet.

Resultatet baseras på respondenternas svar och visade att fördelningen av angivna avstånd, och därmed det genomsnittliga avståndet, skilde sig markant mellan varje enskilt län. Detta verkade dock inte påverka besöksfrekvensen, eftersom det inte fanns något samband mellan besöksfrekvens och angivet avstånd till klinik. En genomsnittlig djurägare gjorde ca fem besök till en veterinärklinik de senaste 12 månaderna, där rutinbesök var den vanligaste besökstypen.

Majoriteten av respondenterna uppgav att de alltid haft möjlighet att uppsöka vård för sitt djur de senaste 12 månaderna. Ca var fjärde respondent hade dock känt sig hindrad av minst en anledning, där vårdkostnader och bristande tillgänglighet var de mest förekommande anledningarna.

De flesta veterinärbesök remitterades inte vidare. Bland de som blev remitterade fanns ingen skillnad i remitteringsfrekvens mellan landsdelarna i Sverige. Ca 15 % av fallen som blivit rekommenderade remittering slutade med avlivning eller självdog. Strax under hälften av respondenterna valde att åka till en remissinstans, vilket var fler än de som avstod från att åka. Studien analyserade även smådjursägarnas resonemang kring att åka till remissinstans genom att presentera fiktiva scenarion i enkäten, där respondenten fick bedöma hur hindrade de kände sig att åka vidare utifrån dessa. Resultatet visade att avstånd till klinik var den enda faktor som generellt bedömdes olika hindrande beroende på scenariot – från mycket eller väldigt mycket hindrande vid ett icke-brådskande fall till lite eller väldigt lite hindrande vid ett brådskande fall.

Eventuella felkällor till studien diskuteras, såväl som förslag på vidare forskning samt hur tillgängligheten till djursjukvården i landet kan förbättras.

Nyckelord: veterinärvård, tillgänglighet, avstånd till klinik, vårdhinder, smådjursägare

Abstract

This study investigates the accessibility of veterinary care in Sweden by analyzing pet owners' care choices, perceived barriers, and distances to clinics. Data were collected through a digital survey in which 639 individuals participated, with 513 completing the questionnaire. All Swedish counties were represented among the respondents. The aim of the study was to highlight potential regional disparities and how these affect individual pet owners. The findings could open up possibilities for a more structured veterinary care system, improving accessibility across the country.

The results, based on respondents' answers, revealed significant differences in reported distances to clinics between counties. However, these variations did not seem to affect the frequency of veterinary visits, as no correlation was found between visit frequency and the reported distance to a clinic. The majority of respondents stated they had always been able to seek veterinary care for their pets in the past 12 months. Nevertheless, approximately one in four reported experiencing barriers to seeking care. The primary reasons for these obstacles were high costs and limited availability of services.

Most veterinary visits did not result in a referral to another clinic. Among those that were, there was no difference in referral frequency between regions in Sweden. Approximately 15% of cases recommended for referral ended in euthanasia or natural death. Just under half of the respondents chose to visit a referral clinic, which was more than those who decided not to. The study also analyzed pet owners' reasoning regarding referral visits by presenting hypothetical scenarios in the survey, where respondents evaluated how hindered they felt in seeking further care based on these scenarios. The results showed that distance to the clinic was the only factor that differed in perceived hindrance depending on the scenario – from highly or very highly hindered in a non-urgent case to little or very little hindered in an urgent case.

Potential sources of error in the study are discussed, as well as suggestions for further research and how accessibility to veterinary care in the country can be improved.

Keywords: veterinary care, accessibility, distance to clinic, barriers to care, small animal owners

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	8
Figurförteckning	9
1. Inledning	11
1.1 Syfte och frågeställningar	11
2. Litteraturoversikt.....	12
2.1 Tillgänglighet	12
2.2 Vårdkostnader.....	15
2.3 Hälsobedömning	16
3. Material och metoder	18
4. Resultat	20
4.1 Demografiska data	20
4.2 Avstånd till klinik.....	21
4.3 Veterinärbesök	26
4.4 Val av vård	28
5. Diskussion	33
5.1 Metoddiskussion	33
5.2 Resultatdiskussion	35
5.2.1 Avstånd till klinik	35
5.2.2 Veterinärbesök.....	36
5.2.3 Val av vård	39
5.3 Vidare forskning	40
5.4 Förbättringsmöjligheter inom veterinärvården	40
6. Konklusion.....	41
Referenser.....	42
Populärvetenskaplig sammanfattning	44

Tabellförteckning

Tabell 1. Procentuell fördelning av enkätsvar samt invånare i Sverige i de olika länen. Tabell ordnad efter storleksskillnader i procentenheter, från lägst till högst. ...	20
Tabell 2. Procentuell andel respondenter i respektive län som angett ett avstånd >200 km samt >300 km till närmsta dygnetruntöppna klinik (n = 617).....	25

Figurförteckning

- Figur 1. Karta över Sverige där orter med dygnetruntöppna djursjukhus är markerade med röda plustecken. Markerade orter: Gammelstad, Sundsvall, Östersund, Stockholm, Strömsholm, Göteborg, Helsingborg, Malmö. Bild från <https://pixabay.com/sv/>, redigerad i <https://www.canva.com/>. 14
- Figur 2. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar över hur långt respondenten (uppskattningsvis) hade till närmsta veterinärklinik. Svaren är angivna i kilometer (x-axeln) med vissa svarsalternativ indelade i intervaller (n = 617). .. 22
- Figur 3. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar över hur långt respondenten (uppskattningsvis) hade till närmsta dygnetruntöppna veterinärklinik. Svaren är angivna i kilometer (x-axeln) med vissa svarsalternativ indelade i intervaller (n = 617). 22
- Figur 4. Genomsnittligt avstånd i kilometer (x-axeln) till närmsta ospecificerade veterinärklinik utifrån respondenternas svar i varje enskilt län (y-axeln) (n = 617). 23
- Figur 5. Genomsnittligt avstånd i kilometer (x-axeln) till närmsta dygnetruntöppna veterinärklinik utifrån respondenternas svar i varje enskilt län (y-axeln) (n = 617). 24
- Figur 6. Antal besök i medeltal (y-axeln) utifrån varje svarskategori (x-axeln) för frågan hur långt respondenten (uppskattningsvis) hade till närmsta veterinärklinik. Svaren är angivna i kilometer med vissa svarsalternativ indelade i intervaller (n = 614). 26
- Figur 7. Procentuell svarsfördelning (y-axeln) för enkätfrågan "Har du någon gång velat/behövt åka till veterinärklinik med ditt/dina husdjur under de senaste 12 månaderna men hindrats på något sätt?". De tio olika svarsalternativen ses i x-axeln (n = 602). 27
- Figur 8. Procentuell svarsfördelning (y-axeln) mellan de olika svarsalternativen (x-axeln) för enkätfrågan "Har du någon gång under dina senaste veterinärbesök (12 månader) behövt/blivit rekommenderad att åka vidare till en annan klinik för ytterligare/annan vård?". Svarsfördelningen är indelad i Sveriges tre landsdelar (södra, mellersta, norra) (n = 508). 28
- Figur 9. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande situation vid påståendet "Djurets hälsotillstånd är kritiskt och det kanske inte överlever resan." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) (n = 520). 29

- Figur 10. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Det är inte säkert att djurets hälsotillstånd förbättras." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 526$, $n_{\text{brådskande}} = 524$)..... 30
- Figur 11. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Djuret blir mycket stressad av resan (kan påverka hälsotillståndet negativt)." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 524$, $n_{\text{brådskande}} = 521$)..... 30
- Figur 12. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Tillkommande veterinärkostnader täcks inte av försäkring." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 523$, $n_{\text{brådskande}} = 518$)..... 30
- Figur 13. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Långt avstånd till kliniken (>100 km)." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 520$, $n_{\text{brådskande}} = 518$)..... 31
- Figur 14. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Mycket långt avstånd till kliniken (>300 km)." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n = 517$)..... 31
- Figur 15. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Kliniken har dåligt rykte på sociala medier." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 517$, $n_{\text{brådskande}} = 516$)..... 31

1. Inledning

Enligt djurskyddslagen ska djur som är sjuka eller skadade snarast ges nödvändig vård eller avlivas (SFS 2018:1192), vilket innebär att djursjukvården i Sverige måste vara tillgänglig för alla för att lagen ska kunna efterföljas. Att djurägare väljer att avstå från att uppsöka veterinärvård kan bero på många saker, där bland annat ökande kostnader är en faktor, och bristande tillgänglighet en annan. Dessa är viktiga aspekter som generellt inte undersökts i Sverige tidigare, särskilt inte den geografiska aspekten som syftar till att ta reda på hur avstånd till kliniken påverkar vårdkonsekvenserna. I Sverige i allmänhet och i Norrland i synnerhet råder stor veterinärbrist vilket gör att möjligheter begränsas, öppettider kan variera och avståndet till kliniker kan vara långt (Ellström 2023). Detta leder till att djurägare och deras husdjur emellanåt behöver remitteras vidare av olika anledningar. Det kan vara för specialistkompetens såsom kardiologi, oftalmologi eller ortopedi, eller att patienter behöver läggas in och/eller intensivövervakas då alla veterinärstationer inte har de möjligheterna. Under dessa tillfällen står djurägare i valet att avvakta vidare vård, åka vidare eller, om fallet är allvarligt, avliva på plats. Kan det vara så att avståndet mellan djurägare, klinik, och eventuell efterföljande klinik (remissinstans) påverkar hur djurägaren väljer att gå vidare? Som följd väcks frågan om fler husdjur hade kunnat räddas om inte avståndet vissa gånger vore så långt? I ett akut skede kan en bilfärd på tre timmar gentemot 30 minuter vara skillnaden mellan liv och död.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur djursjukvården i Sverige ser ut utifrån ett geografiskt perspektiv. Det består av två delar, där det ena är att kartlägga tillgängligheten, och det andra att jämföra uppfattningar och valet av vård mellan smådjursägare från olika delar av landet och i olika situationer.

De frågeställningar som arbetet syftar till att besvara är:

1. Hur långt i genomsnitt har husdjursägare till olika typer av djurkliniker?
2. Finns ett samband mellan avstånd till veterinärklinik och besöksfrekvens?
3. Vilka är de största anledningarna till att husdjursägare avstår från djursjukvård?
4. I hur stor utsträckning remitteras djurägare vidare till andra kliniker, och skiljer det sig åt geografiskt?
5. Skiljer sig valet av vård åt beroende på om situationen är brådskande eller inte?

2. Litteraturöversikt

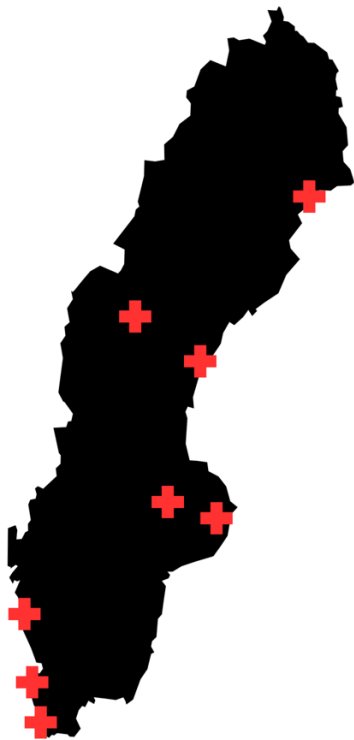
Det finns studier från olika delar av världen som undersöker uppfattningen av djursjukvård, både utifrån djurhälsopersonalens och djurägarnas perspektiv. Valet av vård är givetvis multifaktoriellt och komplext, och kan till lika delar handla om att inte kunna, som att inte vilja söka vård av olika anledningar. Studier visar att var fjärde djurägare i USA känner sig hindrad att söka djursjukvård, framförallt yngre djurägare och hushåll med låginkomsttagare (Access to Veterinary Care Coalition (AVCC) 2018). Vissa upplevda hinder spelar en större roll än andra, vilket blir tydligt i tidigare gjorda studier. Däribland nämns vårdkostnader, tillgänglighet, resurser och djurägarens bedömning av djurets hälsotillstånd. Därtill hör också tillförlitlighet till veterinärer, kommunikation/språkbarriärer och tidigare erfarenheter av besök. Några av dessa aspekter kommer att behandlas i följande text.

2.1 Tillgänglighet

Tillgänglighet till veterinärvård kan påverkas av flera saker, däribland avstånd, transportmöjligheter, öppettider, kompetens och kapacitet. Att ställa tillgänglighet i relation till kostnad är intressant, då dessa faktorer tillhör de som påverkar djursjukvården allra mest (Pasteur et al. 2024). I en studie av Baker et al. (2021) utvärderades hundars demografiska data kopplade till hälsa i fem olika samhällen i Kanada under 11 års tid (2008-2018). Samhällena låg avlägset och gick bara att ta sig till via lufttransport, eller isvägar under vintertid. Dessa samhällen erbjöds årligen subventionerad lokal veterinärvård under ett par dagar via ett utbyte med en av landets veterinärutbildningar. Intressant med denna studie var att ett av samhällena, som inte var med i utbytet från början, efterfrågade att få ta del av den erbjudna vården under förutsättning att de själva betalade för den. Detta kan indikera att djurägarna i denna studie snarare prioriterade tillgängligheten framför kostnaden. Vad studien också visade var att alla undersökta aspekter förbättrades under den 11-åriga period som data samlades in. Det vill säga att ökad tillgänglighet ledde till att fler djurägare gav sina djur grundläggande och förebyggande vård såsom vaccinationer, avmaskning och kastrering, vilket i det långa loppet främjar både människor och djur.

I Hongkong gjordes en studie med syfte att kartlägga den rumsliga och tidsliga tillgängligheten av veterinärkliniker runt om i regionen (Ng et al. 2022). I studien framkom att både fördelningen av antalet veterinärkliniker per hushåll och avstånden till dem skiljde sig markant mellan olika områden. Detta gällde både dagöppna och dygnetruntöppna kliniker. Eftersom kapaciteten generellt är bättre på dygnetruntöppna kliniker, och särskilt dygnetruntöppna djursjukhus, behöver

man utgå från tillgängligheten till dessa när djursjukvården i Sverige undersöks. År 2024 fanns det 10 dygnetruntöppna djursjukhus belägna i åtta orter (Figur 1); tre i Norrland (norra Sverige), tre i Svealand (mellersta Sverige) och fyra i Götaland (södra Sverige). Dessa dygnetruntöppna djursjukhus motsvarar 6 % av veterinärverksamheten enligt Svensk Djursjukvårds branschrapport (Ellström 2023). Resterande klinikverksamhet fördelar sig som öppet vardagar dagtid (40 %), vardagar dagtid och viss kvällstid (31 %), samt vardagar dagtid och viss kvälls- och helgtid (23 %) (Ellström 2023). Fördelat över Sveriges yta täcker vardera av djursjukhusen i norra Sverige 87 097 km² (ca 19 %), mellersta Sverige 30 366 km² (ca 7 %) och södra Sverige 24 460 km² (ca 5 %) (Wikipedia 2023). Ytan som varje djursjukhus täcker är alltså tre till fyra gånger så stor i Norrland som övriga Sverige. Sett per hushåll fördelar det sig dock tvärtom, där Norrland har ett djursjukhus per 195 955 hushåll, Svealand ett per 499 408 hushåll och Götaland ett per 586 619 hushåll (SCB 2024). Enligt en undersökning av Agria Djurförsäkring (2024) äger 34 % av Sveriges hushåll minst ett husdjur, men då det inte finns statistik på hur den geografiska fördelningen av hushåll som har sällskapsdjur ser ut går det inte att veta hur många av hushållen som faktiskt är i behov av tillgång till djursjukvård i respektive landsdel. Även om denna data skulle finnas kvarstår det faktum att avstånden och därav också tillgängligheten skiljer sig markant beroende på var man bor i Sverige. Detta ligger inte bara i linje med studien av Ng et al. (2022) utan kan också ses i en studie gjord i Frankrike som kom fram till att 10 % av landets veterinärer arbetade i bergsområden, som täckte 25 % av landytan. Jämförelsevis arbetade en veterinär per 5 600 invånare i dessa områden, medan det i städerna arbetade en veterinär per 3 700 invånare (Roy 2014). Genom att synliggöra dessa ojämlikheter, och hur de påverkar djurägarna, öppnas förhoppningsvis möjligheten och viljan att skapa en mer geografiskt planerad veterinärverksamhet vilket skulle kunna öka tillgängligheten i landet.

Figur 1. Karta över Sverige där orter med dygnetruntöppna djursjukhus är markerade med röda plustecken. Markerade orter: Gammelstad, Sundsvall, Östersund, Stockholm, Strömsholm, Göteborg, Helsingborg, Malmö. Bild från <https://pixabay.com/sv/>, redigerad i <https://www.canva.com/>.

Det finns ett värde i att planera den spatiala fördelningen av veterinärverksamhet utifrån transportmöjligheter. Smådjurskliniker i Sverige är generellt stationerade med några få undantag, men kollektivtrafiken är relativt lättillgänglig och tillåter husdjur. Detta skiljer sig gentemot vissa andra länder, som på grund av detta kan ses vara i större behov av mobila kliniker. Detta ses t.ex. i en studie gjord i Soweto, Sydafrika, där knappt en tredjedel av smådjursägarna (30,5 %) utnyttjade mobila kliniker och deras transporttjänster för att kunna ge vård till sina husdjur (McC Crindle et al. 1997).

I studien av Ng et al. (2022) framkom inte bara att det fanns spatiala ojämlikheter i fördelning av antalet hushåll per klinik, utan också mellan olika samhällsklasser. Det uppmärksammades att områden med privatägda boenden, hushåll med genomsnittligt högre inkomst och utbildningsgrad samt genomsnittligt lägre personantal hade kortare avstånd till såväl dagöppna som dygnetruntöppna veterinärkliniker. I detta fall påverkades människor med lägre samhällsklass hårdare på två sätt; tillgängligheten blev sämre eftersom avståndet blev längre, och utgifterna blev högre i och med att transportkostnaderna ökade. Att bygga fler kliniker eller anställa mer djurhälsopersonal behöver som Ng et al. (2022) nämner

inte nödvändigtvis vara ekvivalent med ökad tillgänglighet för den enskilda djurägaren om det sker inom ett redan veterinärtätt område.

2.2 Vårdkostnader

I Sverige har djursjukvårdskostnader blivit en allt större diskussionsfråga i samhället. Den ekonomiska situationen avspeglar sig på patienterna som kommer till klinikerna menar Ellström (2023); i en tid med lågkonjunktur är djuren generellt sjukare, vilket kan indikera att djurägare väntar längre med att söka vård. Dessutom fördelas fler besök till slutet av månaden efter att lönen betalats ut, rutinbesök sker mer sällan eller rentav uteblir, och kontakten med onlineveterinärer ökar. Enligt en medlemsundersökning gjord av Svensk Djursjukvård, vars medlemmar utgör majoriteten av den privata djursjukvården i Sverige, ökade veterinärkostnaderna generellt med 6 % under år 2023 (Ellström 2023). I en annan studie gjord under samma tidsperiod där ett flertal länder jämfördes (däribland Sverige) sågs en prishöjning på 2-24 % när man tittade på specifika ingrepp såsom kastration (Egenvall et al. 2024). Att veterinärkostnaderna ökar är bevisligen sant, men inget unikt. Ställs dessa siffror i relation till den generella inflationen, som under 2023 var 6 % (Sveriges riksbank u.å.), kan det antas att många andra tjänster i samhället också ökade i pris.

Att vårdkostnader anses vara ett problem för djurägare begränsas inte bara till Sverige och de ekonomiska förutsättningar som finns där. Faktum är att problematiken sträcker sig globalt då flera studier kommer fram till samma sak enligt Pasteur et al. (2024), som sammanfattat resultaten från 33 olika länder beträffande tillgängligheten till djursjukvård. Vårdkostnader skapar dessutom en ansträngd arbetssituation för djurhjälsopersonal och påverkar relationen till djurägare, vilket Kipperman et al. (2017) nämner i sin studie. I samma studie framkom att 49 % av veterinärerna upplevt arbetsrelaterad utbrändhet, och i 77 % av dessa fall ansågs djurägares ekonomiska begränsningar vara den mest bidragande eller huvudsakliga anledningen till detta. Kostnadskonflikter beräknades vara den tredje största arbetsrelaterade stressfaktorn hos veterinärer. Detta eftersom det uppstår en inkongruens mellan veterinärens vilja att förbättra djurväl-färden och minska lidandet, och djurägarens oförmåga att fullfölja detta. Utfallet blir då bland annat djurägare som nekar vård eller väljer att avliva sina djur till följd av kostnader. Vidare skriver Kipperman et al. (2017) att en stor del av problemet kan vara att veterinärer väljer att inte diskutera vårdkostnader med djurägaren, eller glömmer bort att göra det.

Runtom i världen finns kliniker som bedriver subventionerad veterinärverksamhet vilket gör det möjligt att ta hänsyn till djurägare med mer begränsad ekonomi (McCrindle et al. 1997; Kipperman et al. 2017; LaVallee et al. 2017; Baker et al.

2021; Ng et al. 2022). Även om många av dessa verksamheter endast erbjuder preventiv vård såsom vaccinationer, kastrationer, avmaskningar och hälsokontroller är detta något som alla djur behöver, eller åtminstone ska ha rätt till. Ser man till vad veterinärer vill, vilket gjordes i en studie i Colorado (USA) av Niemiec et al. (2024), visade ca 69 % av respondenterna ett intresse för någon typ av bidragsprogram, som skulle kunna ge stöd till djurägare med finansiella svårigheter. Det kan exempelvis vara välgörenhetsprojekt specifikt riktade mot utsatta områden, särskilda klinikpolicies eller utbyten med veterinärutbildningar. Ett exempel på en sådan typ av verksamhet som bedrivs i Sverige är av veterinärstudenter vid Sveriges Lantbruksuniversitet, så kallad ”studentdriven klinik”. Dit får djurägare göra enklare besök i form av hälsokoll, vaccination eller dylikt till ett reducerat pris. Subventionerad vård gynnar både djurägare och djurhälso-personal på så sätt att båda parter upplever att de kan ge djuret vården den behöver. För att inte glömma att det dessutom gynnar djuret i fråga. Försäkringar skulle kunna ses som en typ av kostnadsreducering. Genom att investera sina pengar i en djurförsäkring kan man se det som ett sätt för djurägarna att subventionera sin egen vård i och med att de vid full ersättning endast behöver betala för självriskan. Enligt Dina Försäkringar (Dina Försäkringar 2023) är försäkringsandelen i Sverige unik på så sätt att den är högst inom EU, och troligtvis hela världen, med totalt 78 % försäkrade husdjur, där 95 % av hundarna och 69 % av katterna är försäkrade.

2.3 Hälsobedömning

När djur blir sjuka eller visar på avvikelser från det normala är det upp till varje enskild djurägare att göra en bedömning om djuret behöver vård eller inte. Bedömningen kan påverkas av flera faktorer, till exempel relationen mellan djur och ägare, typen av symtom, tidigare erfarenheter och djurägarens medicinska kunskaper. I en studie gjord i USA undersöker Park et al. (2021) sambandet mellan att söka veterinärvård för olika typer av medicinska tillstånd och hundägares demografiska data. Studien visade att det inte fanns signifikanta skillnader däremellan som var praktiskt applicerbara. Däremot tydliggjordes att det fanns andra samband, bland annat skillnader i hur ägare uppfattade relationen till sin hund, och vilka hinder som fanns för att söka vård. Kostnad och tillgänglighet var de två största upplevda hindren, där vissa befolkningsgrupper (etniska minoriteter, låginkomsttagare, de med lägre utbildningsgrad samt yngre djurägare) ansåg detta vara ett större problem jämfört med andra grupper. Det framkom också att det inom vissa befolkningsgrupper var en större andel ägare som bedömde att de själva kunde vårda sina hundar. Därtill upplyser studien att mer svårtolkade symtom, som till exempel ökad törst och beteendeförändring, var en mindre trolig anledning till att hundägare skulle uppsöka djursjukvård jämfört med mer konkreta symtom som exempelvis trauma.

I en rikstäckande studie gjord i USA med syfte att kartlägga landets veterinärvård fanns frågor som innefattade djurägares upplevda hinder inför att söka vård, samt om de hade sökt vård de senaste två åren (AVCC 2018). I den svarsgrupp som varken upplevt några hinder eller sökt vård var djurägare inom lägst inkomstspann överrepresenterade. Detta gällde för både preventiv, icke-brådslande och akut vård. Därtill framkom att andelen djurägare som kände sig hindrade att söka akut vård var lägre jämfört med både icke-brådslande och preventiva fall. Att jämföra mellan samhällsgrupper och olika scenarion som denna studie gjort framhäver djurägares olika sätt att resonera kring sina val av vård, och att det eventuellt finns skillnader däremellan.

Som tidigare nämnt visade studien av Park et al. (2021) att synen på relationen ägare har till sina hundar skiljde sig mellan olika samhällsgrupper. Även om majoriteten av hundägarna såg sin hund som en familjemedlem eller liknande typ av status var det en större andel kvinnor som betraktade sin hund som en familjemedlem/vän jämfört med män (ca 80 % respektive ca 66 %). Män var istället mer benägna att se sin hund som en ägodel (ca 23 % respektive ca 13 %). Denna skillnad uppmärksammades också när veterinärer tillfrågades i Access to Veterinary Care Coalition (AVCC 2018), där ca 51 % av kvinnorna instämde helt att husdjur ses som en familjemedlem, jämfört med ca 36 % av männen. I den undersökningen lades argumentet fram att fler hushåll kanske skulle söka vård för sina djur om de blev utbildade att söka vård i samma utsträckning för sina husdjur som för sina övriga familjemedlemmar.

3. Material och metoder

Som metod för insamlande av data utformades en digital enkät som jobbades fram tillsammans med arbetets handledare. Två gånger under processen skickades en pilotenkät ut till ett antal kurskamrater samt vänner som var djurägare. Totalt svarade åtta personer på pilotenkäterna exklusive handledarna. Den färdigställda versionen av enkäten spreds via de sociala medierna Facebook och Instagram. Enkäten delades som en länk på skribentens personliga sida öppen för allmänheten och blev på så sätt fri att spridas vidare av andra användare. Även de större veterinärverksamheterna Distriktsveterinärerna som finns belägna över i princip hela Sverige, samt Lapplands Djurklinik som finns på flera ställen i norra Sverige, kontaktades via mail för att få så bra geografisk spridning som möjligt. Klinikerna fick på valfritt sätt dela enkäten direkt till sina besökande kunder/djurägare, antingen via länk på sina sociala medier eller via utskrivna posters med QR-kod. Från Lapplands Djurklinik var det bara en av klinikerna som bekräftade att de delat enkäten, vilket innebär att det inte går att veta om fler gjorde detta då inga andra gav återkoppling på mailutskicket.

Den första delningen av enkäten gjordes 2024-10-01 och den var öppen fram till och med 2024-11-03. Enkätprogrammet som användes var Netigate, där svarsdata sedan laddades ner och bearbetades i Microsoft Excel. Vidare statistiska beräkningar gjordes genom att använda chi-2-test (Minitab 17, version 2020) i de frågor där det ansågs relevant.

Vid utformningen av enkäten valdes vissa frågor om demografiska data att inkluderas då de ansågs kunna ha ett visst analyseringsvärde, till exempel sysselsättning och storlek på bostadskommun. I slutändan analyserades dock inte dessa, med flera andra svar, då de inte bedömdes relevanta utifrån frågeställningarna för just denna studie, samt utifrån studiens omfattning.

Enkäten bestod av fyra avsnitt; bakgrundsfakta, veterinärklinik, veterinärbesök och veterinärvård. Bakgrundsfakta innebar frågor om diverse demografiska data samt hur många och vilka typer av husdjur respondenten haft de senaste 12 månaderna. Avsnittet ”veterinärklinik” innehöll frågor om närmsta avstånd till olika typer av kliniker (ospecificerad och dygnetruntöppen) samt besöksfrekvens de senaste 12 månaderna. Avsnittet ”veterinärbesök” behandlade typer av besök, om respondenten känt sig hindrad att söka vård och i så fall varför, samt om de vid något besök de senaste 12 månaderna blivit rekommenderade/remitterade för vård på en annan klinik. Slutligen i avsnittet ”veterinärvård” fick respondenterna ange påföljden för de olika besöken, hur avståndet påverkat dessa, samt

presenterades med olika fiktiva scenarion där de utifrån dessa skulle avgöra hur hindrade de kände sig att söka vård.

För att undvika att respondenten behövde svara på frågor som var irrelevanta utifrån hens situation följde olika antal enkätfrågor beroende på vad respondenten svarat dessförinnan, så kallat logik. Detta gjorde bland annat att de smådjursägare som inte besökt en veterinärklinik alls de senaste 12 månaderna endast behövde svara på frågor om demografiska data, avstånd till klinik, samt uppskatta hur hindrade de kände sig utifrån de fiktiva scenarierna.

Frågor i enkäten som besvarades via en skala var alltid femskalig, med två svarsalternativ på ena sidan spektrumet, två på andra sidan spektrumet och ett neutralt alternativ däremellan. På så sätt lämnades utrymme för respondenten att vara neutral i frågan och inte bli tvingad att ta ställning till någonting där de egentligen inte hade någon åsikt.

På enkätens första sida fanns information om vad enkäten handlade om, och att den var riktad till smådjursägare (katt, hund, mindre sällskapsdjur). Där framgick också att deltagande i enkäten automatiskt gav medgivande till behandling av personuppgifter, vilket innebar att alla svar i enkäten kunde behandlas oavsett om den fullföljdes eller inte.

4. Resultat

Totalt samlades 639 enkätsvar in, varav 513 av dessa fullföljde hela enkäten (80,3 %). Samtliga respondenter fullföljde första sidan av enkäten som handlade om demografiska data. Till följd av att enkäten var uppbyggd med logik kunde svarsantalet (n) variera från fråga till fråga.

4.1 Demografiska data

Bland respondenterna fanns alla län representerade. När svarsfördelningen jämfördes med fördelningen av det totala invånarantalet i Sverige överensstämde dessa till stor del, där 17 av de 21 länen hade <4 procentenheters skillnad, se Tabell 1. De län med störst diskrepans gentemot invånarfördelningen var Stockholms län, Skåne län, Västra Götalands län och Uppsala län. Beträffande antalet ägda djur fördelade sig svaren mellan 0 till >6 i alla tre djurkategorier katter, hundar och mindre sällskapsdjur. De vanligaste svaren var 0, 1 och 2-3 för katter och hundar, och 0 för mindre sällskapsdjur (ex. kaniner, gnagare, illrar, reptiler, fåglar).

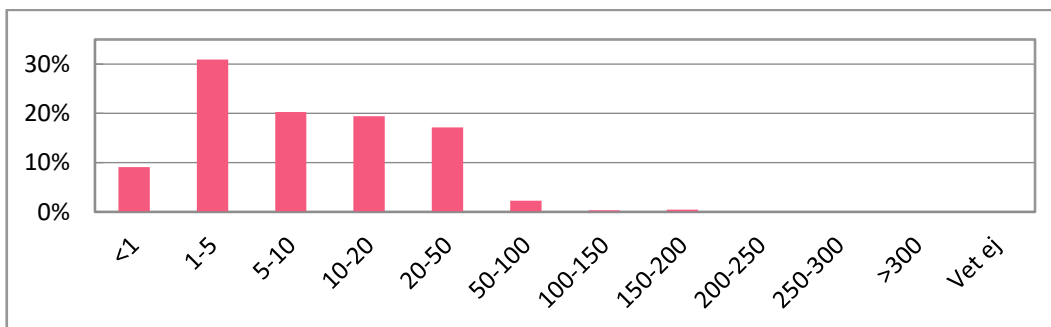
Tabell 1. Procentuell fördelning av enkätsvar samt invånare i Sverige i de olika länen. Tabell ordnad efter storleksskillnader i procentenheter, från lägst till högst.

Län	Svarsfördelning i % (n = 639)	Invånarfördelning i % (n = 10 551 707)	Skillnad i procentenhet
Stockholms län	10,49	23,26	-12,77
Skåne län	8,14	13,47	-5,33
Jönköpings län	1,88	3,49	-1,61
Norrbottnens län	1,25	2,35	-1,1
Kronobergs län	0,94	1,93	-0,99
Kalmar län	1,41	2,33	-0,92
Örebro län	2,03	2,92	-0,89
Dalarnas län	1,88	2,66	-0,78
Blekinge län	0,94	1,49	-0,55

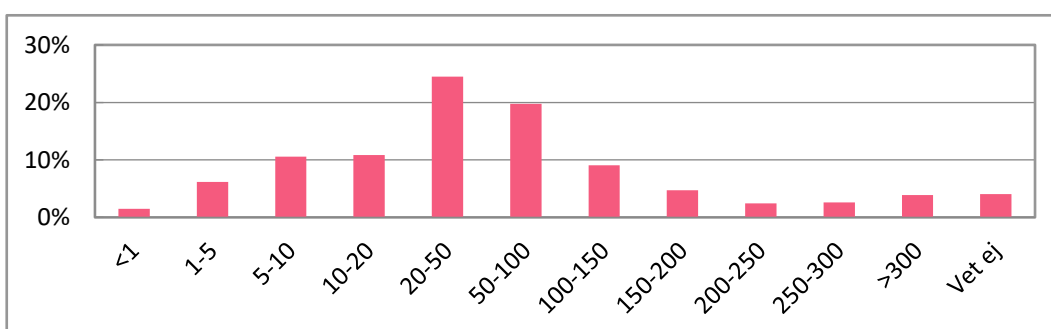
Västernorrlands län	1,88	2,29	-0,41
Gävleborgs län	2,50	2,7	-0,2
Gotlands län	0,47	0,57	-0,1
Värmlands län	2,97	2,68	0,29
Hallands län	3,76	3,25	0,51
Södermanlands län	3,44	2,86	0,58
Jämtlands län	1,88	1,25	0,63
Östergötlands län	7,67	4,47	3,2
Västmanlands län	6,42	2,66	3,76
Västerbottens län	6,57	2,64	3,93
Västra Götalands län	20,97	16,74	4,23
Uppsala län	12,52	3,83	8,69

4.2 Avstånd till klinik

Vid frågan hur långt respondenten (n = 617) uppskattningsvis hade till närmsta veterinärklinik svarade majoriteten 1-50 km (Figur 2). Ingen av respondenterna hade ett avstånd längre än 200 km. Beträffande närmsta dygnetruntöppen veterinärklinik fanns svar över hela spannet från <1 km till >300 km, med en svarsmajoritet på alternativen mellan 20-100 km (Figur 3). Utöver dessa svarade 4,1 % att de inte visste hur långt de hade till närmsta dygnetruntöppna klinik.

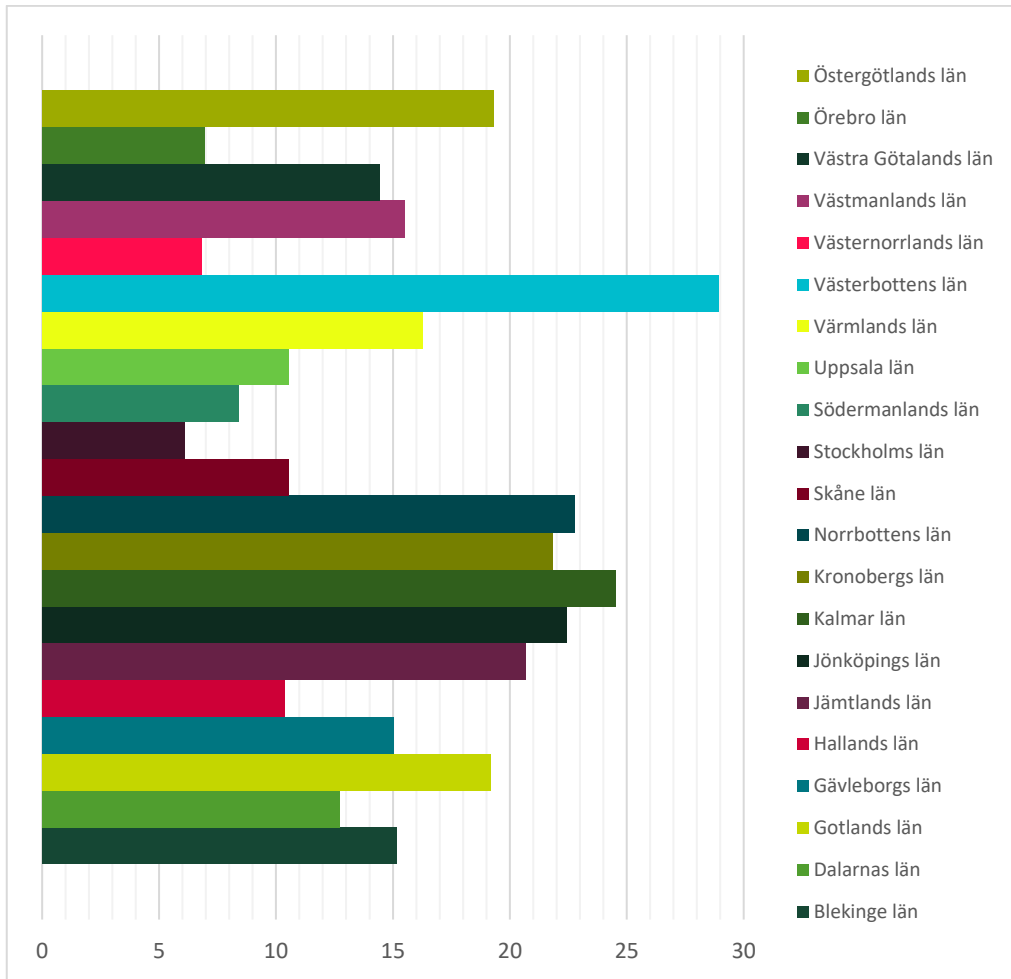

Figur 2. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar över hur långt respondenten (uppskattningsvis) hade till närmsta veterinärklinik. Svaren är angivna i kilometer (x-axeln) med vissa svarsalternativ indelade i intervaller (n = 617).

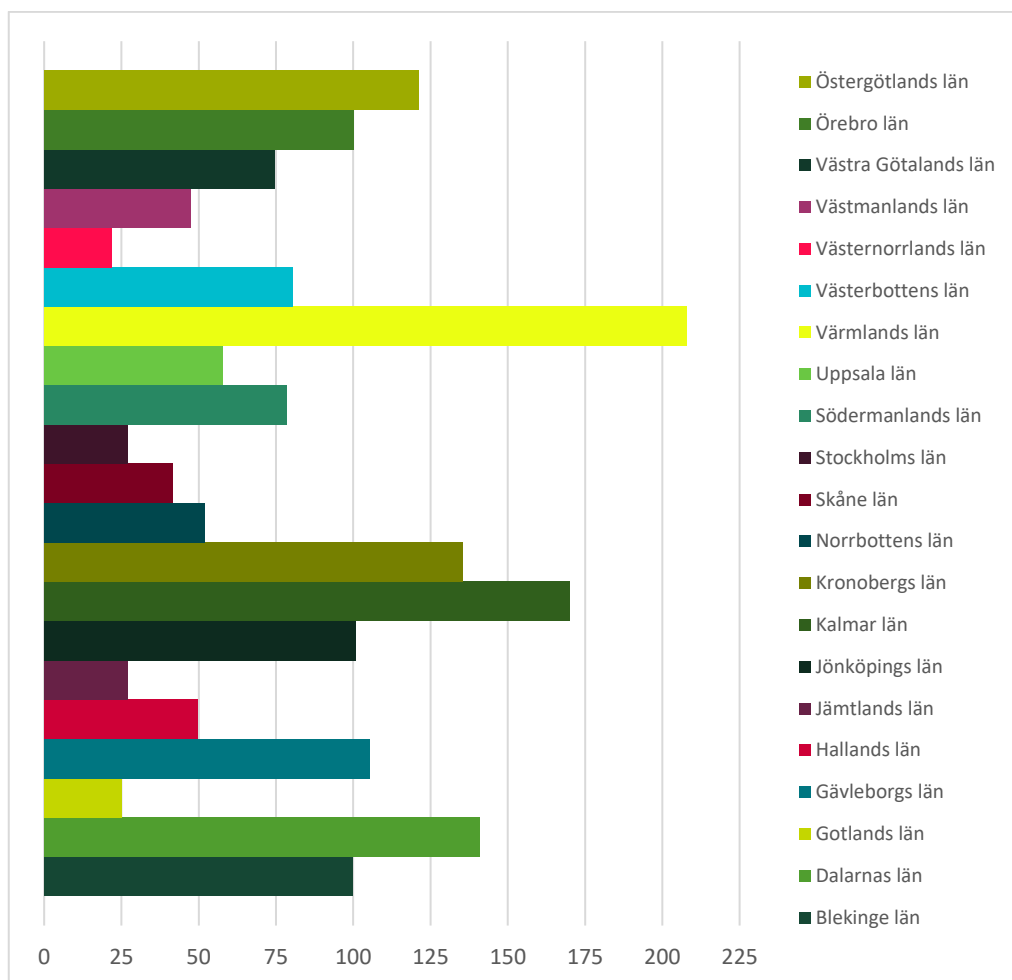

Figur 3. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar över hur långt respondenten (uppskattningsvis) hade till närmsta dygnetruntöppna veterinärklinik. Svaren är angivna i kilometer (x-axeln) med vissa svarsalternativ indelade i intervaller (n = 617).

Utifrån svarsfördelningen för båda typer av kliniker beräknas en genomsnittlig smådjursägare ha 14,4 km till en ospecificerad veterinärklinik och 72,8 km till en dygnetruntöppen klinik. Beräknas det genomsnittliga avståndet utifrån varje enskilt län hade respondenterna i Västerbottens län längst till närmsta ospecificerade veterinärklinik (28,9 km), medan respondenterna i Värmlands län hade längst till närmsta dygnetruntöppna klinik (207,9 km). Kortast avstånd till ospecificerad veterinärklinik hade respondenter i Stockholms län (6,1 km) medan de i Västernorrlands län (21,9 km) hade kortast avstånd till närmsta dygnetruntöppna klinik (Figur 4 och 5).

Figur 4. Genomsnittligt avstånd i kilometer (x-axeln) till närmsta ospecificerade veterinärklinik utifrån respondenternas svar i varje enskilt län (y-axeln) (n = 617).

Figur 5. Genomsnittligt avstånd i kilometer (x-axeln) till närmsta dygnetruntöppna veterinärklinik utifrån respondenternas svar i varje enskilt län (y-axeln) (n = 617).

Bland de län som svarat >300 km till närmsta dygnetruntöppna veterinärklinik var Värmlands län tydligt överrepresenterad, där en tredjedel av respondenterna angett detta avstånd. Därefter hade över en fjärdedel av Kalmars respondenter angett detta, följt av ungefär en sjättedel av respondenter i Kronobergs län. Om man istället analyserar angivna avstånd över 200 km (svarsalternativ 200-250 km, 250-300 km, >300 km), dvs utökar svarsspannet, blir fördelningen lite annorlunda. Dock ses fortfarande Kalmar, Värmlands och Kronobergs län som överrepresenterade med dessa långa avstånd. Kort därefter följer Östergötlands län och Dalarnas län, se Tabell 2. Ingen från Blekinge län, Gotlands län, Jämtlands län, Norrbottens län eller Västernorrlands län angav ett avstånd över 200 km.

Tabell 2. Procentuell andel respondenter i respektive län som angett ett avstånd >200 km samt >300 km till närmsta dygnetruntöppna klinik (n = 617).

Län	>300 km, svarsfördelning i %	>200 km, svarsfördelning i %
Dalarnas län (n = 11)	0	27,27
Gävleborgs län (n = 16)	6,25	12,50
Hallands län (n = 24)	4,17	8,33
Jönköpings län (n = 12)	8,33	8,33
Kalmar län (n = 9)	22,22	55,55
Kronobergs län (n = 6)	16,67	33,33
Skåne län (n = 50)	2	2
Stockholms län (n = 65)	0	1,54
Södermanlands län (n = 20)	5	5
Uppsala län (n = 76)	3,95	3,95
Värmlands län (n = 18)	33,33	50
Västerbottens län (n = 40)	5	10
Västmanlands län (n = 39)	0	2,56
Västra Götalands län (n = 132)	2,27	3,79
Örebro län (n = 12)	0	8,33
Östergötlands län (n = 46)	4,35	30,43

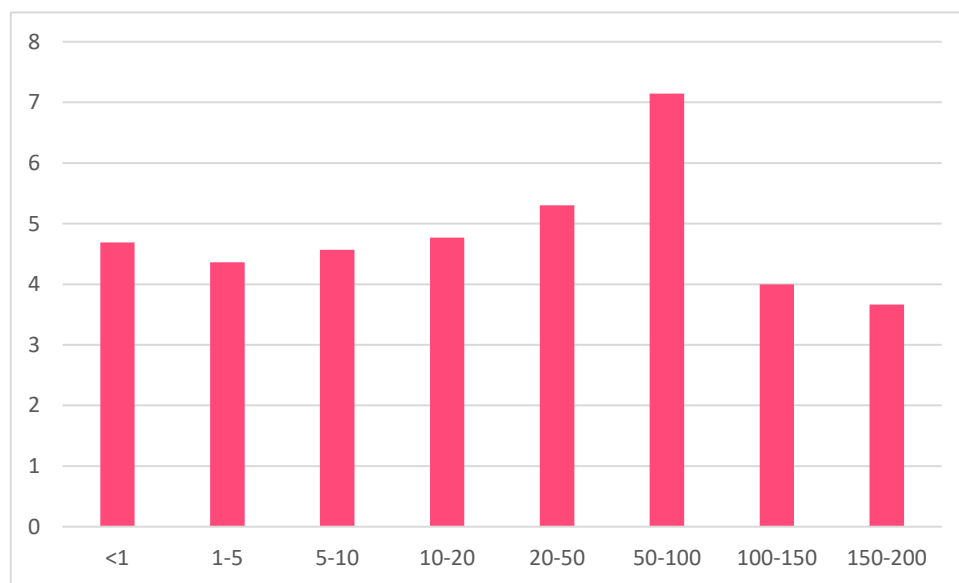
Respondenterna fick uppskatta hur avståndet till kliniken påverkat deras senaste veterinärbesök på en femgradig skala, från mycket negativt till mycket positivt med ett neutralt alternativ däremellan. Majoriteten (36,6 %) svarade en trea på skalan, det vill säga att avståndet varken påverkat negativt eller positivt. Medelvärdet däremot beräknades till 3,45 vilket tyder på att det är något större övervikt till en positiv uppfattning.

4.3 Veterinärbesök

Besökstyp besvarades via en flervalsfråga, och samma respondent kunde således ange flera svarsalternativ om de varit på flera olika typer av besök de senaste 12 månaderna ($n = 580$). Rutinbesök (ex. vaccination, läkemedelsinjektion) var den vanligast förekommande besöksorsaken (60,7 %), strax följt av icke-brådskande besök (59,3 %). Därefter kom brådskande besök (36,4 %), vilket definierades som behov av vård inom 24 timmar, och slutligen mycket brådskande besök (28,8 %), det vill säga behov av akut vård. De flesta (61,2 %) angav att de besökt en klinik av minst två olika anledningar.

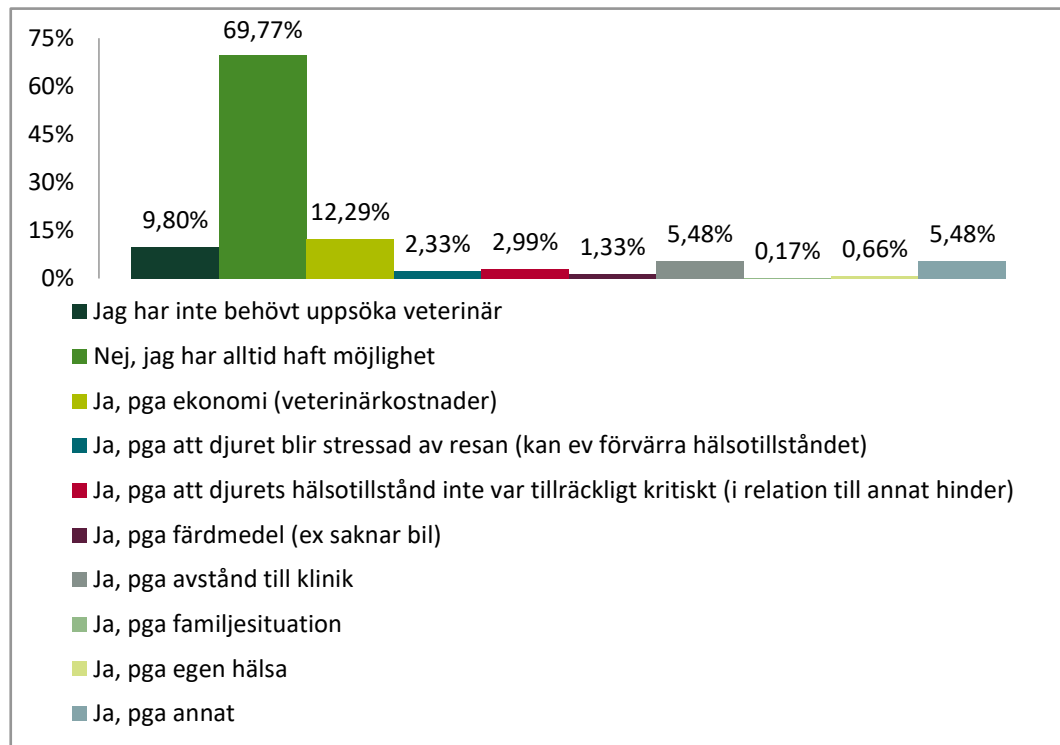
Den totala besöksfrekvensen till en veterinärklinik de senaste 12 månaderna fördelade sig mellan 1-27 besök, med en svarsmajoritet på två besök, och ett medelvärde av 4,7 besök per smådjursägare. Totalt hade 3,6 % av respondenterna inte besökt en veterinärklinik alls de senaste 12 månaderna.

För att se om det fanns ett samband mellan avstånd till närmsta (ospecificerade) klinik och besöksfrekvens de senaste 12 månaderna beräknades medelvärdet för antal besök inom varje svarskategori. Besöksfrekvensen varierade mellan olika angivna avstånd; från $\bar{x}_{\min} = 3,7$ för de med 150-200 km, till $\bar{x}_{\max} = 7,1$ för de med 50-100 km (Figur 6). Viktigt att notera dock är att antal respondenter som angett ett avstånd längre än 50 km var betydligt färre (3,1 %, $n = 19$) i relation till svars-mängden för övriga angivna avstånd ($n = 595$).

Figur 6. Antal besök i medeltal (y -axeln) utifrån varje svarskategori (x -axeln) för frågan hur långt respondenten (uppskattningsvis) hade till närmsta veterinärklinik. Svaren är angivna i kilometer med vissa svarsalternativ indelade i intervaller ($n = 614$).

Vid frågan om respondenten (n = 602) velat/behövt åka till veterinärklinik de senaste 12 månaderna men hindrats på något sätt (flervalsfråga, se figur 7) svarade en övervägande majoritet (69,8 %) att de alltid haft möjlighet att åka. Dock angav flera av dessa även att de upplevt hinder i form av veterinärkostnader, färdmedel (ex. saknar bil), att djuret blir stressad av resan, att det saknas veterinärkompetens samt att djurets hälsotillstånd var för kritiskt för att överleva resan. 9,8 % hade inte behövt uppsöka veterinär alls de senaste 12 månaderna.

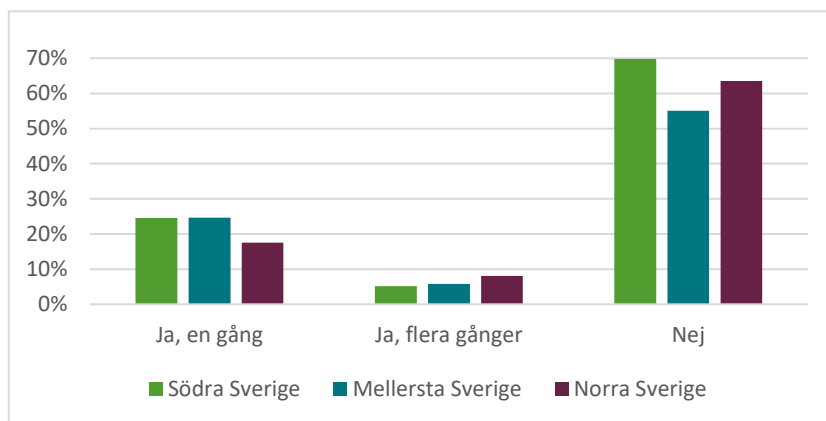

Figur 7. Procentuell svarsfördelning (y-axeln) för enkätfrågan "Har du någon gång velat/behövt åka till veterinärklinik med ditt/dina husdjur under de senaste 12 månaderna men hindrats på något sätt?". De tio olika svarsalternativen ses i x-axeln (n = 602).

Den vanligaste orsaken till att ägarna känt sig hindrade att uppsöka veterinär var på grund av veterinärkostnader. Totalt svarade ca 12 % detta alternativ, men beräknas procentfördelningen istället utifrån svaren som endast anger olika hinder (dvs att de som inte besökt veterinär och de som alltid haft möjlighet att besöka veterinär räknas bort, n = 417) utgör veterinärkostnader som hinder hela 40 %. Av de som upplevt minst ett hinder angav knappt var femte respondent (17,8 %) att det var på grund av avstånd till klinik. Lika stor andel upplevde att de känt sig hindrade på grund av andra anledningar än föreslagna svarsalternativ. Dessa bestod av fritextsvar och kan sammanfattas som otillräcklig tillgänglighet (bl.a. inget öppet, intagningsstopp) samt brist på kompetens av olika slag. Många tillade att alternativet var att åka till en annan klinik som antingen var dyrare och/eller fanns längre bort. Övriga upplevda hinder var betydligt färre till antal.

Till frågan om djurägarna känt sig hindrade att besöka en veterinärklinik de senaste 12 månaderna var ett av svarsalternativen att "djurets hälsotillstånd inte var tillräckligt kritiskt (i relation till annat hinder)". När detta kombinerades med andra svarsalternativ var även där veterinärkostnader det största upplevda hindret följt av avstånd till klinik, och därefter att djuret blir stressad av resan (kan eventuellt förvärra hälsotillståndet).

De respondenter som besökt en veterinärklinik de senaste 12 månaderna fick svara på om de behövt/blivit rekommenderade vidare vård på en annan klinik (n = 508). Majoriteten (67,6 %) hade inte blivit remitterade, var fjärde respondent (25,7 %) hade blivit det en gång, och ungefär var femtonde respondent (6,4 %) hade blivit det flera gånger. Jämförs svaren mellan de olika landsdelarna i Sverige (norra/Norrland, mellersta/Svealand, södra/Götaland) fanns vissa svarsskillnader, se Figur 8. Vidare statistisk beräkning med ett chi-2-test visade dock att det inte fanns något samband mellan remitteringsfrekvens och respektive landsdel.

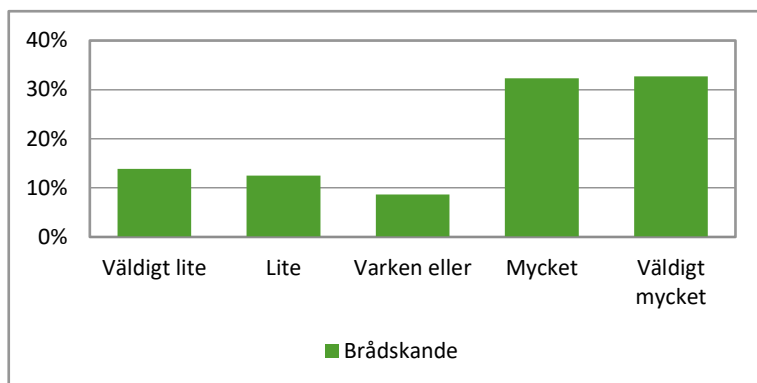

Figur 8. Procentuell svarsfördelning (y-axeln) mellan de olika svarsalternativen (x-axeln) för enkätfrågan "Har du någon gång under dina senaste veterinärbesök (12 månader) behövt/blivit rekommenderad att åka vidare till en annan klinik för ytterligare/annan vård?". Svarsfördelningen är indelad i Sveriges tre landsdelar (södra, mellersta, norra) (n = 508).

4.4 Val av vård

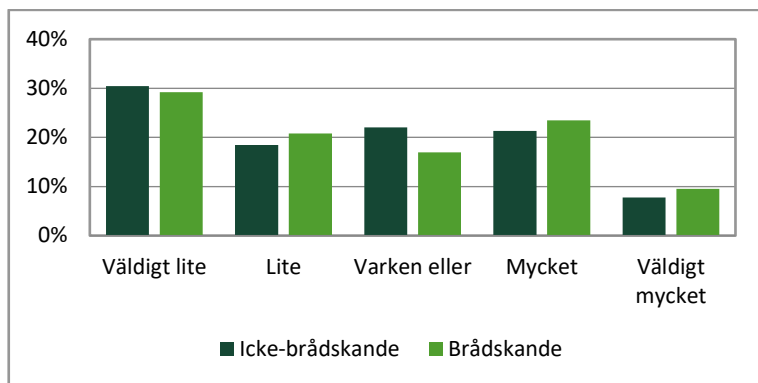
För att se om valet av vård skiljde sig beroende på om veterinärbesöket var brådskande eller inte fick respondenten ta ställning i olika påståenden utifrån ett fiktivt scenario. I scenariot blev respondenten rekommenderad vidare/ytterligare vård på annan klinik, i ett fall när besöket var icke-brådskande och ett fall när det var brådskande. De skulle sedan ta ställning till hur hindrade de kände sig att åka vidare till remissinstans, från väldigt lite till väldigt mycket (femgradig skala), utifrån olika påståenden. Påståendena var likadana med undantaget att det fanns ett extra påstående i det brådskande scenariot i form av att "djurets hälsotillstånd är kritiskt och det kanske inte överlever resan". Majoriteten ansåg att detta

påstående hindrade dem väldigt mycket (32,7 %) eller mycket (32,3 %) från att åka vidare till annan klinik (Figur 9).

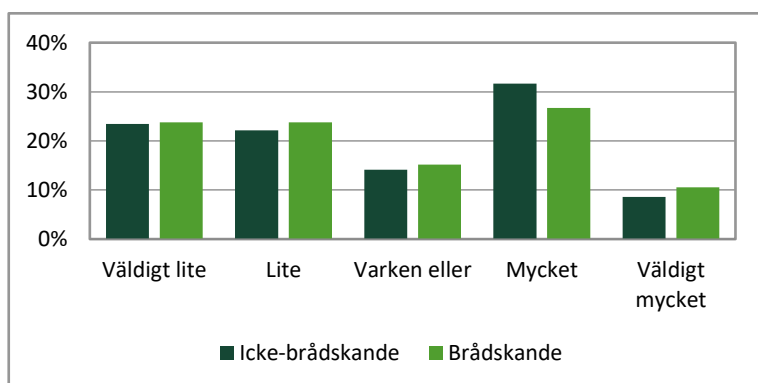

Figur 9. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande situation vid påståendet ”Djurets hälsotillstånd är kritiskt och det kanske inte överlever resan.” Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) (n = 520).

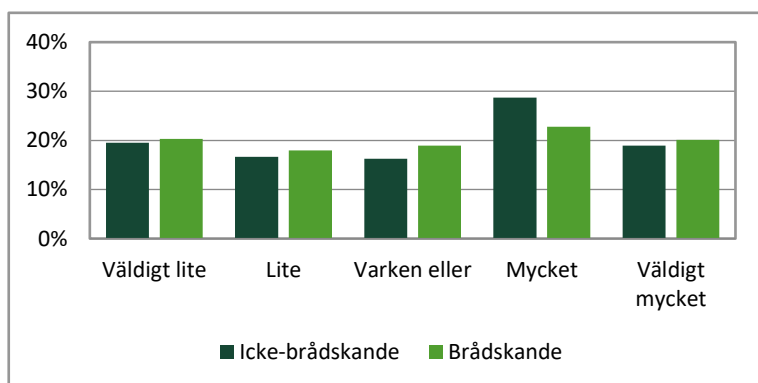
Generellt skiljde sig inte svaren markant mellan brådskande och icke-brådskande besök, se Figur 10-15. De flesta svarsalternativ hade <3 procentenheters skillnad, men det fanns undantag. Exempelvis var förändringen av svar som störst för påståendet ”mycket långt avstånd till kliniken (>300 km)”, där 7,36 procentenheter flyttades från ”väldigt mycket” och ”mycket” till ”väldigt lite” och ”lite” (Figur 14). En liknande trend sågs för påståendet ”långt avstånd till kliniken (>100 km)” (Figur 13). Detta påstående skiljde sig även på så sätt att majoriteten svarat att de känt sig mycket hindrade vid ett icke-brådskande besök, men väldigt lite vid ett brådskande besök. Detta står i kontrast till resterande påståenden där majoriteten angett samma svarsalternativ oavsett om besöket var brådskande eller inte. Överlag upplevde majoriteten att de hindrades väldigt lite för ”det är inte säkert att djurets hälsotillstånd förbättras” (Figur 10), mycket för ”djuret blir mycket stressad av resan (kan påverka hälsotillståndet negativt)” (Figur 11), mycket för ”tillkommande veterinärkostnader täcks inte av försäkring” (Figur 12), väldigt mycket för ”mycket långt avstånd till kliniken (>300 km)”, och mycket för ”kliniken har dåligt rykte på sociala medier” (Figur 15).

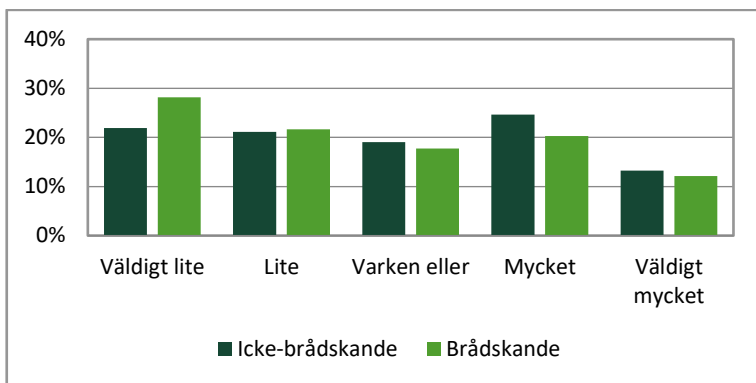
Figur 10. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Det är inte säkert att djurets hälsotillstånd förbättras." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 526$, $n_{\text{brådskande}} = 524$).

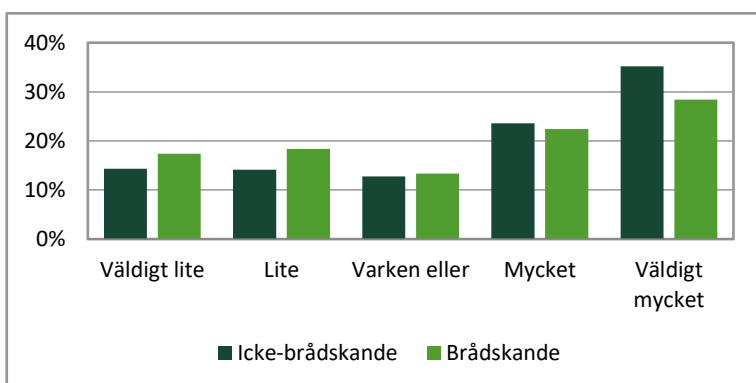
Figur 11. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Djuret blir mycket stressad av resan (kan påverka hälsotillståndet negativt)." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 524$, $n_{\text{brådskande}} = 521$).

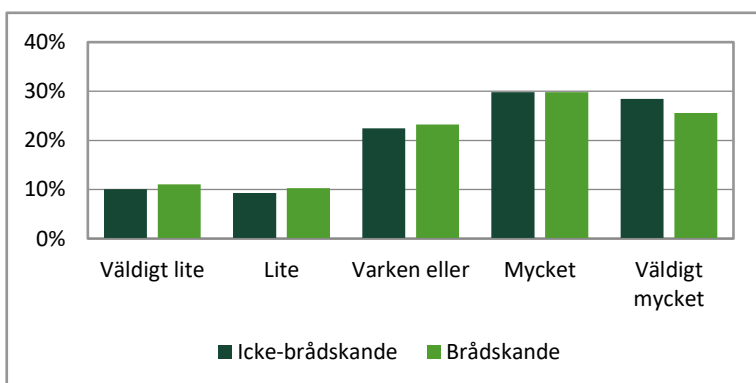
Figur 12. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Tillkommande veterinärkostnader täcks inte av försäkring." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 523$, $n_{\text{brådskande}} = 518$).

Figur 13. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Långt avstånd till kliniken (>100 km)." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 520$, $n_{\text{brådskande}} = 518$).

Figur 14. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Mycket långt avstånd till kliniken (>300 km)." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n = 517$).

Figur 15. Procentuell fördelning (y-axel) av enkätsvar för hur hindrad respondenten känner sig att söka vidare vård på remissinstans i en brådskande respektive icke-brådskande situation vid påståendet "Kliniken har dåligt rykte på sociala medier." Svaren angavs utifrån en femgradig skala från väldigt lite till väldigt mycket (x-axeln) ($n_{\text{icke-brådskande}} = 517$, $n_{\text{brådskande}} = 516$).

De respondenter som någon gång de senaste 12 månaderna blivit rekommenderade vidare vård på annan klinik fick svara på en följdfråga om vad påföljden blev (n = 164). Svartalternativen inkluderade olika typer av åtgärder på aktuell klinik eller remissinstans, där åtgärd definierades som undersökning, diagnostik, behandling eller medicinering. Totalt svarade 42,7 % att de vid sitt senaste besök åkt till remissinstans, medan 40,9 % valt åtgärd på den aktuella kliniken. Avlivning utgjorde 6,1 % av åtgärderna i båda dessa fall. För 1,2 % av de som åkt till remissinstans dog djuret på vägen eller strax efter ankomst. Bland de som angett fritextsvar (16,5 %), det vill säga annan påföljd än de föreslagna svartalternativen, indikerade merparten att de åkt till en remissinstans eller fortfarande väntade på att få göra det. De som indikerade att de inte sökt vidare vård förklarade bland annat att det berodde på kostnader. Andra motiveringar var att djuret fick fortsätta leva så långt det var möjligt och därefter avlivas vid senare tillfälle, alternativt att det hann avlida innan de fått tid på remissinstans.

5. Diskussion

5.1 Metoddiskussion

Syftet med studien kunde delas upp i två delar som båda utgick från djursjukvård ur ett geografiskt perspektiv. Det ena syftet var att kartlägga tillgängligheten och det andra var att jämföra smådjursägares uppfattningar och val i förhållande till avstånd till veterinärklinik. Fördelen med en enkätstudie var att den hade potential att nå ut till en stor del av Sveriges befolkning, vilket gjorde studien relativt omfattande. Alla län fanns representerade i enkäten och antalet respondenter var till stor del fördelade på samma sätt procentuellt som det totala invånarantalet i landet med några få undantag. Dessa undantag kan förklaras med att skribenten hade en större personlig koppling till de län som var mest överrepresenterade vilket påverkade spridningen av enkäten, alternativt att det fanns fler andel djurägare i dessa områden. Nackdelen med en enkätstudie var att det fanns risk för att vissa frågor kunde missuppfattas, eftersom respondenten inte kunde ställa följdfrågor om något var otydligt. Svaren på vissa frågor blev motsägelsefulla, vilket kan tyda på att respondenten inte helt förstätt frågan. Ett exempel är frågan där respondenten skulle svara på hur avståndet påverkade påföljden på deras senaste besök. Frågan var menad att besvaras av de smådjursägare som varit på klinik av andra anledningar än endast rutinbesök. Detta eftersom avstånd inte ansågs borde påverka påföljden av denna typ av besök, och att svaret då skulle bli missvisande neutralt. De som endast varit på rutinbesök de senaste 12 månaderna uppmanades således att lämna frågan obesvarad. Vid analys av svaren framkom att denna fråga troligen inte var formulerad på ett optimalt sätt eftersom vissa svar inte överensstämde med hur respondenterna förhållit sig till tidigare frågor. Exempelvis fanns djurägare som angett att de endast varit på rutinbesök men ändå svarat på frågan, och djurägare som varit på flera olika sorters besök men däremot inte svarat på frågan. Ett annat exempel är respondenter som svarat att de varit på veterinärbesök ett visst antal gånger de senaste 12 månaderna, för att sen i nästkommande fråga svara att de inte behövt/velat uppsöka veterinär. Svarsandelen för hur många som uppsökt veterinär blev alltså olika mellan frågorna fast de egentligen frågade samma sak. Det förekom också respondenter som både svarat att de inte känt sig hindrade att uppsöka veterinär men samtidigt svarat minst ett hinder. Även respondenter som fyllt i fritextsvar trots att svaret de angett redan fanns som svarsförslag, eller att fritextsvaret inte egentligen svarar på den faktiska frågan utan förklarar något helt annat.

Vissa enkätfrågor hade kunnat utvecklas med hjälp av följdfrågor för att ge ytterligare data av värde att analysera. Exempelvis hade det i fallen där respondenter angett att de vid klinikbesök de senaste 12 månaderna behövt/blivit

rekommenderad vidare vård på en annan klinik, varit värdefullt att veta hur långt bort dessa remissinstanser var belägna, samt att respondenterna fått motivera sina val kring varför de åkt till remissinstans eller inte. Det intressanta hade dels varit att se om det fanns en signifikant avståndsskillnad till remissinstans mellan länen, och dels om det fanns ett samband mellan respondenternas val och avståndet till dessa. Som tidigare nämnt framkom det via fritextsvar att anledningar till varför vissa avstått vidare vård exempelvis berodde på att djuret kunde leva ett bra liv utan vidare behandling, att vidare behandling var dyrt, att djuret hann dö innan det fick en besökstid, eller att djuret avlivades vid ett senare besökstillfälle.

Vidare hade frågan kring hur mycket respondenten upplevde att avståndet påverkat deras senaste besök kunnat följas upp med frågan hur långt det var till kliniken för just detta besök, och/eller motivera varför de upplevde som de gjorde. Detta hade också kunnat jämföras med vilket län respondenten bodde i för att se om det fanns någon signifikant skillnad mellan uppfattningarna däremellan. En allmänt känd teori är att människor som bor längre norrut är mer vana att behöva åka långa avstånd och därför är mer ”toleranta” för längre transporter. Samma sak gäller för människor som bor på landsbygd, vilket hade kunnat analyseras då respondenterna fick ange storleken på deras bostadskommun. På grund av arbetets omfattning är detta dock något som behöver undersökas vidare i framtida studier.

Värt att diskutera är också att djurägarna/respondenterna möjligtvis inte svarat sanningsenligt, vilket kan vara både medvetet och omedvetet. Det kan antas att de flesta djurägare vill sina djur väl och inte framstå som sämre djurägare genom att exempelvis välja lägre kostnad framför väsentlig vård, men deras moraliska handlingar kanske inte alltid överensstämmer med deras etiska reflektioner.

Exempelvis kom en undersökning i AVCC (2018) fram till, som tidigare nämnt, att djurägare med lägre inkomst var överrepresenterade inom svarsgruppen som angett att de varken sökt djursjukvård eller upplevt några hinder till att göra det. Utifrån detta går det att argumentera att deras djur troligtvis inte var mindre benägna att bli sjuka, utan att dessa djurägare gjorde andra bedömningar och/eller överväganden än de med ett högre inkomstspann. Genom att respondenterna var anonyma i denna enkätstudie, vilket de exempelvis inte hade varit i en intervju, kan man dock utgå från att de till större del varit uppriktiga i sina svar.

Något som kan ha påverkat respondenternas svar var det ekonomiska läget vid tiden för studien, nämligen en uttalad lågkonjunktur. Som tidigare nämnt är detta något som har setts påverka djursjukvården det senaste året enligt Svensk Djursjukvårds branschrapport (Ellström 2023). Djurägare kan ha känt sig mindre optimistiska och mer ekonomiskt hindrade att söka vård för sina husdjur jämfört med om det allmänna ekonomiska läget varit bättre.

5.2 Resultatdiskussion

5.2.1 Avstånd till klinik

Efter bearbetning av angivna avstånd framkom att det fanns stora skillnader, både mellan olika typer av kliniker och mellan länen. De faktiska avstånden är däremot diskutabla eftersom respondenterna var fria att göra en uppskattning, även om de uppmanades att använda hjälpmedel som exempelvis Google Maps. För mer tillförlitliga resultat krävs vetenskapliga avståndsmätningar, t.ex. som i studierna av Lenz et al. (2020), Neal & Greenberg (2022) och Ng et al. (2022). Då denna studie hade som avsikt att undersöka avstånden utifrån djurägares uppfattningar dock är dessa metoder något som istället skulle kunna appliceras i framtida studier.

Jämförs de län som hade längst genomsnittliga avstånd till en dygnetruntöppen klinik med placeringen av Sveriges tio djursjukhus kan det tyckas rimligt att just dessa län stod ut från mängden. Utifrån placeringen av dessa djursjukhus (Figur 1) ses ”geografiska luckor” i vissa områden; Norrlands inland och hela Västerbottens län, västra Svealand och hela östra Götaland. Viktigt att notera dock är att frågan om avstånd till närmsta dygnetruntöppna djurklinik inte specifikt handlade om djursjukhus, vilket innebär att det kan ha funnits andra typer av dygnetruntöppna kliniker som respondenterna refererade till. Dessa kliniker har inte nödvändigtvis möjligheter till inskrivning eller annan mer avancerad diagnostik bara för att de har öppet dygnet runt. Vårdmöjligheterna blir troligen således ojämna även om avstånden och öppettiderna skulle vara desamma.

Avståndsskillnaderna över landet är markanta, där de längsta och kortaste avstånden kan skilja sig med hundratals kilometer, vilket motsvarar flera timmars transporttid. Dessa resultat är i likhet med de som presenteras i studien av Ng et al. (2022), som undersökte skillnader i avstånd inom Hongkong. I deras studie jämfördes tillgängligheten även med typer av hushåll, bostadsområden, utbildningsgrad och månadsinkomst. Genom detta framkom att det fanns en skillnad i tillgängligheten mellan olika samhällsklasser. Enkäten i denna studie efterfrågade storlek på bostadskommun och huvudsaklig sysselsättning, vilka hade kunnat jämföras i relation till avstånd för att se eventuella samband däremellan. Detta gjordes dock inte på grund av arbetets omfattning. Att kartlägga placeringen av veterinärkliniker i Sverige på ett liknande sätt vore intressant, för att belysa eventuella samhälleliga ojämlikheter. Möjligheterna till vård ska finnas tillgänglig för alla oavsett samhällsklass. Ett argument mot detta kan vara att människor som inte har råd att ha husdjur heller inte bör ha husdjur. Detta är dock inget hållbart argument eftersom studier visar att relationen mellan människa och djur stärker den mentala, emotionella och fysiska hälsan (AVCC 2018). Att förneka någon som tar hand om sina husdjur från att ha dem är alltså likställt med att förneka

någons rätt till välfärd. Vidare visar studier att hushåll med låginkomsttagare är mer benägna att äga fler än ett husdjur jämfört med höginkomsttagare (AVCC 2018). Man kan också anta att dessa hushåll bor längre från stadskärnan eftersom det generellt innebär en lägre hyreskostnad. Dessa faktorer stärker argumentet att vården bör placeras i orter och inom områden där djurägarna har störst behov, inte där de kan betala mest och på så sätt ge företagen störst vinning. Utifrån respondenternas svar framkom att det var svårt att hitta lediga besökstider inom en rimlig tidsgräns och rimligt avstånd, vilket tyder på att det finns gott om patienter och vårdbehov men inte tillräckligt många och/eller välplacerade veterinärer/kliniker som kan täcka dessa. Hur denna typ av placering påverkar arbetskraften är värt att diskutera dock eftersom djurhälsopersonal också ska ha vilja och möjlighet att arbeta på dessa platser. Där är temporära eller mobila kliniker, likt Baker et al. (2021) nämner i sin studie, en möjlig lösning.

5.2.2 Veterinärbesök

En smådjursägare besökte i genomsnitt en veterinärklinik ca fem gånger de senaste 12 månaderna, vilket motsvarar strax under ett besök varannan månad. Då ett friskt djur generellt sett bara behöver göra ett rutinbesök om året i form av exempelvis vaccination visar denna studie på betydligt fler besök per respondent. Det kan tyckas vara oväntat med så många besök då det via enkätfrågorna framkom att avstånd ansågs vara ett av de största hindren till att söka vård, både i denna studie men också i andra studier som nämnts tidigare. Demografiska data undersöktes inte vidare i denna studie och det är därför svårt att veta om sådana faktorer kan ha påverkat besöksfrekvensen. Detta var dock inget som påverkade djurägares (hundägares) benägenhet att söka vård i studien av Park et al. (2021). Om majoriteten av smådjursägarna i denna studie hade flera djur, djur som av någon anledning krävde besök oftare, sjukare djur, var mer benägna att söka djurvård, eller om det fanns andra förklaringar till den höga besöksfrekvensen tål att tänkas på.

Besöksmedelvärdet varierade mellan de olika avstånden, där respondenter som angivit avståndet 50-100 km stack ut eftersom de i snitt gjort fler besök än övriga. Eftersom andelen respondenter som angett ett avstånd över 50 km var betydligt färre jämfört med resterande svarsgrupper är det dock diskutabelt om dessa siffror är representativa. Ser man endast till svarsgrupperna mellan <1 km och upp till 50 km gjorde alla dessa ungefär fem besök de senaste 12 månaderna, vilket stämmer överens med besöksmedelvärdet i stort. Med detta i beaktande finns inget samband mellan avstånd och besöksfrekvens. Detta är positivt för djurvälståndet, eftersom det innebär att svenska smådjursägare generellt väljer att åka på veterinärbesök med sina husdjur trots att avståndet kan vara långt. Eftersom rutinbesök var den vanligast förekommande besökstypen kan detta dessutom

tolkas gälla oavsett besöksorsak. Om besöksfrekvensen eller typen av besök förändrats ifall tillgängligheten ökat i Sverige hade dock varit intressant att se, då denna trend sågs i den 11 år långa studien av Baker et al. (2021) genom att undersöka hundars demografiska data.

Majoriteten av respondenterna (ca 70 %) svarade att de alltid haft möjlighet att besöka en veterinärklinik de senaste 12 månaderna vilket anses som mycket positivt för djurvälståndet. Vissa av dessa respondenter svarade dock också att de känt sig hindrade. Varför de svarat på detta sätt är svårt att veta, men på grund av detta räknas dessa respondenter istället till den svarsgrupp som angett minst ett hinder. Utefter denna indelning innebär det att en fjärdedel av smådjursägarna (24,5 %) känt sig hindrade att uppsöka djursjukvård. Detta är i likhet med undersökningen gjord i USA av AVCC (2018), som även den kom fram till att ett av fyra hushåll känt sig hindrade minst en gång de senaste två åren. En stor skillnad i undersökningen gjord i USA gentemot denna studie är dock typen av hinder. I USA visade det sig att någon typ av transportproblem tillhörde det näst största upplevda hindret att söka djursjukvård, vilket i denna studie var ett av de hindren med lägst svarsandel. Som tidigare nämnt kan detta bero på utformningen av kollektivtrafiken i Sverige. Kollektivtrafiken kan ses som det mest miljömässigt och ekonomiskt hållbara transportmedlet, men ju längre bort från stadskärnan klinikerna ligger desto mindre blir möjligheterna till att nyttja kollektivtrafiken. Ju längre avstånd och ju mer akut ett fall blir, desto större risk är det att djurägarna behöver tillgång till bil eller tvingas betala för taxitjänster. Generellt är dessa färdmedel mer tidseffektiva, men också dyrare. Ökande kostnader i samhället, som vid tiden för denna studie, innebär generellt också att exempelvis transport blir dyrare. Detta tillför ännu ett element till att långa avstånd kan vara en begränsande faktor för många att söka djursjukvård - längre transportsträckor innebär högre utgifter. Utifrån respondenternas svar kan det dock tolkas som att transport i sig inte ansågs vara ett problem.

De två största anledningarna till att smådjursägarna känt sig hindrade var kostnader och avstånd, vilket är i linje med studien gjord av Pasteur et al. (2024). Utifrån de fritextsvar som angavs nämnde respondenterna även svårigheten i att hitta en klinik som tar emot dem av olika anledningar (kompetensbrist, intagsstopp, efter stängning), oavsett om det är vid ett initialt veterinärbesök eller när de behöver remitteras vidare. Detta är av särskild relevans vid brådskande besök där tiden kan vara avgörande och varje minut räknas. Utöver långa transporttider bidrar också sökandeprocessen till att viktig tid går förlorad, och att djurägarna måste resa längre bort om närmsta klinik exempelvis har intagsstopp eller inte är öppen. Enligt respondenternas svar fanns där djur, om än en mycket liten andel, som dött på väg till en klinik eller i direkt anslutning till ankomst, eller under tiden de väntat på att få en besökstid. Tillgänglighet och avstånd kan därav ses

som avgörande faktorer för ett husdjurs överlevnad, då både tid och kostnader hade minskat om dessa faktorer vore bättre. Djurägare hade på så sätt kanske gjort andra val för sina husdjur med tidigare besök, eventuellt bättre behandlingar och färre dödsfall och/eller avlivningar.

Av de som blivit rekommenderade att åka till remissinstans valde ca 41 % att avstå, eller något fler om man räknar med fritextsvaren. I ett sådant läge kan vissa istället välja att avliva sina djur, vilket 6,1 % av djurägarna i denna enkät gjorde. En lika stor andel svarade att de beslutat om avlivning vid remissinstans. Då respondenterna inte fick möjlighet att motivera sina val är det svårt att veta varför de valde just avlivning, både vid aktuell klinik och remissinstans, då det kan bero på många olika saker. Exempelvis att mer avancerad diagnostik kunde ställa en mer definitiv diagnos, att djurets hälsotillstånd redan var dåligt eller blev sämre, eller att djuret var gammalt. Det är dock troligt att kostnader till viss del bidrog till beslut om avlivning eftersom det bevisligen till stor del får djurägarna att känna sig hindrade i sina val, både baserat på denna studie men även tidigare nämnda studier. Eftersom kliniker med högre kapacitet generellt har högre utgifter i form av personal, lokaler, utrustning, läkemedel, förbrukningsvaror etc. höjs kostnaderna ytterligare för den enskilda djurägaren när de besöker dessa. Risken för avlivning blir därför möjligtvis än större vid remissinstans eftersom det initialt redan etablerats vissa kostnader. I en studie av Kabboush et al. (2024) framkom att 3,6 % av avlivningar i Sverige var till följd av kostsamma behandlingar. Kipperman et al. (2017) benämner fenomenet som ”ekonomisk avlivning” vilket är ett resultat av djurägares ekonomiska begränsningar, och som enligt deras undersökning är den största bidragande faktorn till veterinärers utbrändhet. Enligt denna enkätstudie verkade kostnader generellt vara mindre hindrande vid ett brådskande besök (Figur 12), vilket kan ses som positivt för både ägare, husdjur och djurhälsopersonal. Om det finns någon relevans mellan svaren i de olika scenarierna gällande kostnad är dock diskutabelt, eftersom omfördelningen av svar (från icke-brådskande till brådskande) spred sig relativt jämnt över de olika svarsalternativen – från hindrande till både mer hindrande, mindre hindrande och varken eller.

Majoriteten av besöken remitterades inte vidare, vilket kan förklaras med att en övervägande del av besöken varit rutinbesök. Det kan också tolkas som att de flesta kliniker har god kapacitet och generellt innehar den utrustning och personal som behövs för majoriteten av besöken. Remitteringsfrekvensen skiljde sig inte åt rent geografiskt om de delades in i de olika landsdelarna. Detta är positivt då det kan tolkas som att det inte finns några generella geografiska skillnader beträffande möjligheter till vård. För ett mer ingående resultat hade det nog varit bättre dock att jämföra svaren mellan länen istället för landsdelarna.

5.2.3 Val av vård

Skillnader avseende vad som kändes mest hindrande mellan brådskande och icke-brådskande besök sågs tydligast i samband med avstånd, där det blev mindre hindrande om det var ett brådskande besök och vice versa. Detta sågs både för påståendet om >100 km och om >300 km. Dessa två påståenden om avstånd var även de enda med tydliga skiften i svarsfördelningen, där många gick från att svara (väldigt) mycket hindrade till (väldigt) lite hindrade. Ett liknande resultat sågs i AVCC (2018) där andelen djurägare som kände sig hindrade att söka akut vård var lägre jämfört med både icke-brådskande och preventiv vård (i denna studie definierat som rutinbesök). Utifrån detta kan slutsatsen dras att vissa besök som kanske egentligen behövs troligen uteblir till följd av långa avstånd till kliniken. Detta kan också jämföras med studien av Park et al. (2021) som nämner att djurägarna var mer benägna att söka vård för identifierbara problemen såsom trauma, förgiftning och avlivning, men mindre benägna att söka vård för exempelvis diarré, kräkning, viktökning, ökad törst och beteendeförändringar. Dessa är alla symtom som skulle kunna tyda på allvarliga sjukdomar, eller så småningom leda till det. Detta är en viktig aspekt, då symtom som anses mindre akuta och/eller konkreta troligen har större risk att bli negligerade om hindret att söka vård blir alltför stort. Detta indikerar också att det snarare är bedömningen än själva hindret som skiljer sig mellan olika individer. En djurägars bedömning samt kunskaper är därmed mycket avgörande för att ett husdjur ska få vård i tid.

Påståendet ”det är inte säkert att djurets hälsotillstånd förbättras” var det enda där majoriteten av respondenterna ansåg att de hindrades väldigt lite till att söka vidare vård. För påståendet ”djurets hälsotillstånd är kritiskt och det kanske inte överlever resan”, vilket endast fanns som påstående vid brådskande besök, svarade majoriteten att de känt sig hindrade eller mycket hindrade att söka vidare vård. Det kan tolkas som att dessa djurägare väljer avlivning istället för att åka vidare till remissinstans, eftersom att inte åka vidare troligen innebär att djuret dör. Att kunna ta kontroll över situationen kan därför kännas lättare än osäkerheten som följer. Utifrån dessa två påståenden kan det tolkas som att en osäker faktor spelade mindre roll om valet kunde resultera i något positivt, men större roll om det kunde resultera i något negativt.

Eftersom varje påstående stod för sig och endast skildes åt genom att de var brådskande eller inte (tidslig aspekt) vore det även intressant att se utifall svaren ändrades gentemot avstånd (rumslig aspekt). Faktum är att ett sådant upplägg kanske hade gett än tydligare uppfattning kring djurägars upplevelser av avstånd till klinik och hur mycket det påverkat deras val av vård.

5.3 Vidare forskning

I tidigare gjorda studier (Pasteur et al. 2024) nämns relationen mellan veterinär och djurägare som ett möjligt hinder för att söka djursjukvård, i form av t.ex. språkbarriärer och skillnader i kulturer. Exempelvis beskrivs Sverige ha en mer tolerant inställning gentemot avlivningar (Kabboush et al. 2024), vilket kan bidra till kommunikationsproblem och oenigheter för både djurägare och djurhälsopersonal om dessa kommer från ett annat land. Eftersom enkäten i denna studie var skriven på svenska ledde det till att endast svensktalande smådjursägare kunde svara på den, förutsatt att de inte använde någon typ av språkligt hjälpmedel. På grund av detta föll troligen en del av urvalsgruppen bort, vilket kan ses som non-response/participation bias. Även om språkbarriärer eller kulturskillnader som specifika hinder inte togs upp i enkäten hade detta varit intressant att studera vidare, både från djurägare och djurhälsopersonalens sida.

En aspekt som tas upp i tidigare nämnda studier är relationen ägarna har till sina djur. Exempelvis såg män och kvinnor olika på relationen till sina husdjur (AVCC 2018; Park et al. 2021). Detta skulle kunna påverka benägenheten att söka vård - ses djuret som en familjemedlem blir det troligtvis lättare att känna empati med dem vilket bidrar till en starkare motivation att tillgodose deras behov. Då varken frågan om kön eller hur respondenterna såg på sina djur fanns med i enkäten var detta inget som kunde analyseras i denna studie. Det hade dock varit en intressant aspekt att undersöka i framtida studier och se om empati-teorin stämmer, och jämföra synen Sveriges djurägare har på sina djur med djurägare i andra länder.

5.4 Förbättringsmöjligheter inom veterinärvården

Att förbättra vårdmöjligheterna i Sverige är ett ansvar som ligger både på den enskilda djurägaren och på veterinärorganisationerna - eller kanske till och med nationellt när det handlar om exempelvis bidragsprogram. En mer geografiskt planerad verksamhet skulle kunna gynna enskilda djurägare, men även minska trycket på de verksamheter som redan finns. Djurhälsopersonal behöver informera om potentiella sjukdomstecken, vårdkostnader, prognoser m.m., men djurägare ansvarar även själva över att ta reda på information om sina husdjur. I dagens samhälle är detta lättillgängligt, men det är viktigt att använda säkra och seriösa källor. Att vara utrustad med grundläggande medicinska hjälpmedel som bandage, sårrengöring och probiotika kan också underlätta, särskilt för de som bor långt ifrån en klinik. Att ha kontakt med en online-veterinär när något inte är som det ska eller när olyckan är framme kan också bidra till att djurägare ger rätt vård till sina husdjur.

6. Konklusion

Det genomsnittliga avståndet varje djurägare i Sverige har till en veterinärklinik, baserat på respondenternas svar, är ca 14 km till en klinik generellt, och ca 73 km till en klinik med dygnetruntöppet. Fördelningen av angivna avstånd, och därmed det genomsnittliga avståndet, skiljer sig markant mellan varje enskilt län. Det verkar dock inte finnas något samband mellan besöksfrekvens och avstånd, eftersom besöksmedelvärdet inte skiljde sig mellan olika angivna avstånd.

Majoriteten av djurägarna uppgav att de alltid haft möjlighet att uppsöka vård för sitt djur de senaste 12 månaderna, men ca var fjärde respondent hade känt sig hindrad av minst en anledning. De största anledningarna till att de känt sig hindrade att söka vård var på grund av vårdkostnader samt tillgänglighet av olika slag, däribland avstånd.

Baserat på respondenternas svar remitteras de flesta djurägare inte vidare. Bland de som blivit rekommenderade vidare vård på annan klinik fanns ingen signifikant skillnad i remitteringsfrekvens mellan Sveriges landsdelar (norra, mellersta, södra).

När det kommer till valet av vård i en brådskande respektive icke-brådskande situation var avstånd till klinik det enda hindret med en tydlig skillnad i svar mellan de olika situationerna. Detta gällde särskilt för långt avstånd till klinik (>100 km), men sågs även för mycket långt avstånd (>300 km). Generellt upplevde respondenterna att de hindrades mycket eller väldigt mycket oavsett situation av alla övriga föreslagna hinder. Det enda undantaget var för hindret som handlade om att djurets hälsotillstånd kanske inte skulle förbättras av att de valde vidare vård, där respondenterna generellt hindrades väldigt lite.

Referenser

- Agria Djurförsäkring (2024). *Populäraste sällskapsdjuret i Sverige*.
<https://www.agria.se/katt/artiklar/om-katt/katten---popularaste-sallskapsdjuret-i-sverige/> [2024-11-07]
- AVCC (2018). (2018). *Access to Veterinary Care: Barriers, Current Practices, and Public Policy*. Access to Veterinary Care Coalition (<http://avcc.utk.edu/>).
https://trace.tennessee.edu/utk_smalpubs/17
- Baker, T., Rock, M., Bondo, K., Van Der Meer, F. & Kutz, S. (2021). 11 years of regular access to subsidized veterinary services is associated with improved dog health and welfare in remote northern communities. *Preventive Veterinary Medicine*, 196, 105471. <https://doi.org/10.1016/j.prevetmed.2021.105471>
- Dina Försäkringar (2023). *Så många husdjur har en försäkring*. Mynewsdesk.
<https://www.mynewsdesk.com/se/dina-forsakringar/pressreleases/saa-maanga-husdjur-har-en-foersaekring-3240955> [2024-12-02]
- Egenvall, A., Höglund, O.V., Hoffman, R., Valle, P.S., Andersen, P.H., Lönnell, C., Byström, A. & Bonnett, B.N. (2024). Prices for veterinary care of dogs, cats and horses in selected countries in Europe. *Frontiers in Veterinary Science*, 11, 1403483. <https://doi.org/10.3389/fvets.2024.1403483>
- Ellström, E. (2023). *Branschen står stark trots lågkonjunkturen*.
<https://www.grona.org/svensk-djursjukvard/svensk-djursjukvards-branschrapport/> [2024-09-24]
- Kabboush, H., Fodor, I., Ózsvári, L. & Vetter, S. (2024). A cross-cultural study of veterinarians' attitudes to the euthanasia of companion animals. *Anthrozoös*, 37 (1), 89–105. <https://doi.org/10.1080/08927936.2023.2266925>
- Kipperman, B.S., Kass, P.H. & Rishniw, M. (2017). Factors that influence small animal veterinarians' opinions and actions regarding cost of care and effects of economic limitations on patient care and outcome and professional career satisfaction and burnout. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 250 (7), 785–794. <https://doi.org/10.2460/javma.250.7.785>
- Lenz, N., Caduff, U., Jörg, R., Beglinger, C. & Rieder, S. (2020). Spatial accessibility to animal health care – a GIS based analysis. *Schweizer Archiv für Tierheilkunde*, 162 (6), 377–386. <https://doi.org/10.17236/sat00263>
- McCrinkle, C.M., Cornelius, S.T. & Schoeman, H.S. (1997). A survey of animal welfare needs in Soweto. *Journal of the South African Veterinary Association*, 68 (4), 137–139. <https://doi.org/10.4102/jsava.v68i4.895>
- Neal, S.M. & Greenberg, M.J. (2022). Putting access to veterinary care on the map: A veterinary care accessibility index. *Frontiers in Veterinary Science*, 9, 857644. <https://doi.org/10.3389/fvets.2022.857644>
- Ng, K.Y., Ho, C.L. & Koh, K. (2022). Spatial-temporal accessibility and inequality of veterinary service in Hong Kong: A geographic information system-based study.

- Frontiers in Veterinary Science*, 9, 857914.
<https://doi.org/10.3389/fvets.2022.857914>
- Niemiec, R., Champine, V., Frey, D., Lobdell, A., Steele, A., Vaiden, C., Kogan, L. & Mertens, A. (2024). Veterinary and pet owner perspectives on addressing access to veterinary care and workforce challenges. *Frontiers in Veterinary Science*, 11, 1419295. <https://doi.org/10.3389/fvets.2024.1419295>
- Park, R.M., Gruen, M.E. & Royal, K. (2021). Association between dog owner demographics and decision to seek veterinary care. *Veterinary Sciences*, 8 (1), 7. <https://doi.org/10.3390/vetsci8010007>
- Pasteur, K., Diana, A., Yacilla, J.K., Barnard, S. & Croney, C.C. (2024). Access to veterinary care: evaluating working definitions, barriers, and implications for animal welfare. *Frontiers in Veterinary Science*, 11, 1335410. <https://doi.org/10.3389/fvets.2024.1335410>
- Roy, C. (2014). La place du vétérinaire en milieu de montagne : évolution et futur. *INRAE Productions Animales*, 27 (1), 41–48. <https://doi.org/10.20870/productions-animales.2014.27.1.3053>
- SCB (u.å.) *Sveriges befolkning*. Statistikmyndigheten. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkning/> [2024-11-06]
- Sveriges riksbank (u.å.) *Årsredovisning 2023*. <https://www.riksbank.se/sv/om-riksbanken/riksbankens-uppdrag/arsredovisning-2023/> [2024-10-07]
- SVS 2018:1192. *Djurskyddslag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/djurskyddslag-20181192_sfs-2018-1192/ [2025-01-08]
- Wikipedia (2023). *Sveriges landsdelar*. https://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Sveriges_landsdelar&oldid=54236976 [2024-11-07]

Populärvetenskaplig sammanfattning

Varför spelar avstånd till veterinären roll för våra husdjur? Att ge våra husdjur snabb och bra vård är något de flesta djurägare vill, men hur påverkar faktorer som långa avstånd och höga kostnader möjligheterna att faktiskt göra det? Den här studien undersöker hur djurägares tillgång till veterinärvård ser ut i Sverige, vilka utmaningar de möter, och hur de väljer att gå tillväga.

En digital enkät skickades ut till smådjursägare över hela Sverige, och totalt deltog över 600 personer. Resultaten visar att den genomsnittliga djurägaren har relativt nära till en veterinärklinik, cirka 14 kilometer. När det gäller dygnetruntoppen och till viss del specialiserad vård däremot är avstånden betydligt längre – i genomsnitt 73 kilometer, och i vissa delar av landet över 200 kilometer. I och med detta lyfter studien att tillgången till veterinärvård varierar kraftigt beroende på var man bor i Sverige. Om avstånden är längre och det är glesare mellan djurkliniker med tillräckliga resurser kan det ta längre tid att få hjälp i akuta situationer. Det kan i vissa fall vara avgörande för djurets överlevnad.

Kostnader och långa avstånd upplevdes vara de största hindren för att söka veterinärvård. Nästan en fjärdedel av djurägarna uppgav att de någon gång känt sig hindrade att uppsöka vård för sina djur, trots att de haft behov av det. En konsekvens till detta kan bli att vård skjuts upp eller uteblir helt, eller i värsta fall att djur måste avlivas, ibland på grund av att ägarna inte har råd med behandlingen – något som kallas "ekonomisk avlivning."

För att förbättra djurvälståndet och säkerställa att fler djur får den vård de behöver föreslår studien att djursjukvården i Sverige behöver bli bättre planerad utifrån geografiska behov. Subventionerad vård, fler mobila kliniker och bättre spridning av veterinärkliniker skulle kunna göra en stor skillnad, särskilt i avlägsna områden.

Det här arbetet belyser hur viktigt det är att skapa jämlik tillgång till vård, oavsett var i landet vi bor, så att våra fyrbenta familjemedlemmar får den omsorg de behöver och förtjänar.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

JA, jag ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.